

POSTANOWIENIE

Dnia 26 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z odwołania I. - M. P. z siedzibą w W. i D. P.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w W.
o ubezpieczenie społeczne,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 26
marca 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołujących się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 22 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołujących się na rzecz pozwanego kwoty po 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W sprawie o podleganie ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 22 lutego 2018 r. oddalił apelację I. - M. P. z siedzibą w W. i D. P. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 5 maja 2017 r., oddalającego ich odwołania od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 12 sierpnia 2016 r.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w D. P. w 2008 r. ukończyła Wyższą Szkołę [...] w W.. Nadto pracowała u swej siostry jako koordynator, a od sierpnia 2010 r. do końca stycznia 2016 r. jako kierownik do spraw sprzedaży. Umowę o pracę rozwiązała na mocy porozumienia stron, wykonując następnie

na podstawie umowy zlecenia pracę na J. P.. W dniu 10 marca 2016 r. odwołująca się podpisała umowę o pracę na czas nieokreślony z bratem M. P.. Pracodawca powierzył jej obowiązki kierownika do spraw marketingu i sprzedaży w wymiarze pełnego etatu za wynagrodzeniem w kwocie 7.100 zł. W ocenie Sądu Okręgowego, przedmiotowa umowa o pracę była czynnością pozorną, bez cech określonych w art. 22 § 1 k.p.

Sąd Apelacyjny zaaprobował ustalenia faktyczne, zwracając uwagę na obszernie przeprowadzone postępowanie dowodowe, a następnie zgodził się z tezą o zawarciu umowy o pracę dla pozoru. Z tym ostatnim elementem, co podkreślił sąd odwoławczy, mamy do czynienia nie tylko wówczas, gdy praca w ogóle nie jest świadczona, lecz także wtenczas, gdy jest świadczona na innej podstawie niż umowa o pracę (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2009 r., I UK 43/09, LEX nr 539772).

Mając powyższe na względzie, Sąd Apelacyjny orzekł z mocy art. 385 k.p.c.

W skardze kasacyjnej odwołujący się zaskarżyli wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, domagając się jego uchylenia i przekazania sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został umotywowany występującymi w sprawie zagadnieniami prawnymi, a mianowicie: (-) czy w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot decyzji pozostaje niezależny od jego warstwy faktycznej i prawnej, czy też nie? i czy w związku z tym sąd w ramach posiadanych kompetencji jest jedynie organem kontrolnym, a jej zakres winien być realizowany w granicach wyznaczonych decyzją, w tym jej warstwą faktyczną i prawną, czy też sąd posiada uprawnienie do weryfikowania sprawy w oderwaniu od ustaleń faktycznych i prawnych organu rentowego, posiadając legitymację do zmiany ustaleń faktycznych i prawnych w zakresie, w jakim nie były przedmiotem analizy organu rentowego?; (-) czy w sprawie z odwołania od decyzji, która ustala brak podlegania ubezpieczeniu społecznemu, mimo zgłoszenia się do takiego ubezpieczenia oraz przedstawienia dowodów wykonywania pracy, organ rentowy ma obowiązek przedstawić dowody potwierdzające, że praca nie była wykonywana, czy też może poprzestać na własnej interpretacji okoliczności faktycznych, bez wykazywania tego aspektu stosownymi dowodami?

Nadto skarżący podniósł, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy domagał się wydania postanowienia o odmowie przyjęcia jej do rozpoznania i przyznania kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie operuje podstawami, które umożliwiają przyjęcie jej do rozpoznania. Sformalizowany wymóg tego etapu postępowania sądowego sprowadza się wyłącznie (poza nieważnością postępowania) do oceny wskazanych we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania argumentów prawnych. Skarżący wskazał na dwa z nich, to jest w sprawie występują istotne zagadnienia prawne oraz skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W odniesieniu do pierwszej przesłanki przedsądu (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), to z istotnym zagadnieniem prawnym mamy do czynienia, gdy skarżący wskaże przepisy prawne, na tle stosowania których ono się wyłoniło, poda argumenty prowadzące do rozbieżnych ocen, a nadto wykaże, iż jego rozwiązane jest istotne nie tylko w rozpoznawanej sprawie, ale także dla praktyki sądowej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151). Formalna kumulacja powyższych przesłanek nie składa się jednak na istotne zagadnienie prawne, a na pewno na nowe, dotychczas nierozpoznane. Przedmiotowa konstatacja jest łatwo zauważalna podczas lektury poglądów judykatury w obrębie suponowanych zagadnień prawnych. Już w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2007 r., I UZP 1/07, OSNP 2007 nr 21-22, poz. 323) wskazano, że postępowanie sądowe w sprawach dotyczących ubezpieczenia rentowego, które wszczynane jest w rezultacie odwołania wniesionego przez ubezpieczonego od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ma charakter odwoławczy. Jego przedmiotem jest ocena zgodności z prawem - w aspekcie formalnym i materialnym - decyzji wydanej przez organ rentowy na wniosek ubezpieczonego lub z urzędu. Jest zatem postępowaniem kontrolnym. Badanie owej legalności decyzji i orzekanie o niej jest możliwe tylko przy uwzględnieniu

stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili wydawania decyzji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2004 r., II UK 395/03, OSNP 2005 nr 3, poz. 43). Idąc dalej, zaskarżenie decyzji organu rentowego powoduje przeniesienie sprawy na drogę postępowania sądowego (art. 1 k.p.c.), w którym sąd rozpatruje ją od początku samodzielnie, badając prawidłowość decyzji organu rentowego nie tylko w świetle materiału zgromadzonego w fazie przedsądowej, lecz również zgodnie z zasadami cywilnego postępowania rozpoznawczego, dokonując oceny zasadności zgłoszonych żądań na podstawie własnych ustaleń faktycznych i prawnych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2011 r., II UK 69/11, LEX nr 1108830). W rezultacie ukształtowany został hybrydowy model postępowania. W pierwszej fazie postępowanie toczy się według reguł przewidzianych Kodeksem postępowania administracyjnego, a po wydaniu decyzji - według norm postępowania cywilnego. Podczas tego drugiego etapu sąd, rozpoznając spór, ma obowiązek zweryfikowania wszystkich przesłanek, a nie tylko podstaw wskazanych w decyzji organu rentowego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2009 r., II UK 138/09, LEX nr 577844; z dnia 2 października 2008 r., I UK 88/08, OSNPUSiSP 2010 nr 7-8, poz. 100). Finalnie dany obowiązek oznacza, że sąd nie jest związany wadliwą lub nieadekwatną podstawą prawną zaskarżonej decyzji organu rentowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2013 r., III UK 15/13, LEX nr 1467152).

Z kolei specyfika spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych polega na tym, że klasyczny schemat procesu cywilnego (żądanie – wyrok) ulega zmianie na profil decyzja, odwołanie, wyrok (zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 2016 r., III UZP 11/16, LEX nr 2086134). Sąd oddala odwołanie, stwierdzając brak podstaw do jego uwzględnienia (art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.), albo zmienia zaskarżoną decyzję w całości lub w części i orzeka co do istoty sprawy (art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.). W każdym przypadku treść decyzji wyznacza przedmiot i zakres rozpoznania sądu (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 września 2000 r., II UKN 685/99, OSNAPIUS 2002 nr 5, poz. 121; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210; z dnia 7 kwietnia 2011 r., I UK 357/10, LEX nr 863946 oraz z dnia 26 maja 2011 r., II UK 360/10, LEX nr 901610).

Oceny tej nie zmienia fakt, że powołane wyżej judykaty i poglądy w nich wyrażone zostały wydane w innej kategorii spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych (sprawy o renty z tytułu niezdolności do pracy, emerytury, czy też w sprawach dotyczących wznowienia postępowania), bowiem *de facto* chodzi o odzwierciedlenie matrycy w danej kategorii postępowań (sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych). Ich definicję zawiera art. 476 § 2 k.p.c. i model postępowania nie ulega konwersji w zależności od rodzaju postępowania, to jest czy mamy do czynienia ze sprawą o świadczenie z ubezpieczenia społecznego, czy też ze sprawą dotyczącą podlegania ubezpieczeniu społecznemu, wydaną z urzędu przez organ rentowy. Dodatkowo należy zauważyć, że organ rentowy ma prawo kontroli samego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym (zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 listopada 2017 r., P 9/15, OTK-A 2017 nr 7, poz. 8; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2018 r., II UK 302/17, LEX nr 2583085).

Summa summarum, nie mamy do czynienia z istotnym zagadnieniem prawnym oscylującym wokół uprawnień sądu ubezpieczeń społecznych podczas rozpoznawania sprawy o ustalenie podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu umowy o pracę, skoro organ rozpoznający spór czyni własne ustalenia faktyczne, a następnie dokonuje oceny prawnej powstałego sporu. Z tego względu wskazana w decyzji organu rentowego podstawa prawna nie wiąże, tak jak nie wiąże podstawa prawna wskazana w odwołaniu od tej decyzji. Z kolei samodzielnym uprawnieniem sądu drugiej instancji jest możliwość przypisanie silniejszego akcentu innej podstawie prawnej niż wskazana w wyroku sądu pierwszej instancji, skoro on ponownie rozpoznaje sprawę a nie tylko apelację. Tak też się stało na gruncie przedmiotowej sprawy, w której organ rentowy przyjął, że D. P. nie podlega obowiązkowo pracowniczemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i chorobowemu. Tego rodzaju werdykt, zaaprobowany przez sądy, oznacza jednorodnie, że organ rentowy nie dostrzegł podstaw do objęcia konkretnej osoby ubezpieczeniem społecznym. Przyczyny tego stanu rzeczy mogą krzyżować się ze sobą i wynikać z przepisów prawa cywilnego (art. 58 § 1 k.c., art. 83 § 1 k.c.), prawa pracy (art. 22 k.p.).

Nie ma także przesłanek do podzielenia stanowiska odnośnie do drugiego zagadnienia prawnego sformułowanego we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (czy organ rentowy ma obowiązek przedstawiać dowody potwierdzające brak wykonywania pracy, czy też może poprzestać na interpretacji okoliczności faktycznych, bez kontynuacji postępowania dowodowego). Tego rodzaju problem – w przeciwieństwie do pierwszej części wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania – nie został obudowany poglądami doktryny i orzecznictwa i z tej przyczyny już nie przekonuje w warstwie argumentacyjnej. Dotyka on bowiem ryzyka prowadzenia procesu. Strona, a na takiej pozycji działa w procesie organ rentowy, ma prawo, a nie obowiązek, zgłaszać dowody (art. 232 k.p.c.). Aktywność w procesie jest wyrazem osądu na sprawę, to znaczy organ rentowy może poprzestać na materiale dowodowym, który jego zdaniem daje podstawy do oddalenia odwołania. Z kolei w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych postępowanie jest kontradiktoryjne, oparte na sporze między odwołującym się od decyzji organu rentowego i organem rentowym, a sąd nie ma obowiązku przeprowadzenia dowodów z urzędu (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 stycznia 2002 r., II UKN 732/00, OSNP 2003 nr 20, poz. 502; z dnia 8 stycznia 2008 r., I UK 193/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 52). Jednak sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę, zwłaszcza powinien podjąć z urzędu inicjatywę dowodową z uwagi na interes publiczny, który zasadniczo występuje w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2007 r., V CSK 377/06, OSP 2008 nr 1, poz. 8).

W końcu w sprawie nie mamy do czynienia z oczywistością skargi kasacyjnej, rozumianą jako widoczną *prima facie* dysharmonią zastosowanych norm prawa materialnego albo procesowego do określonego stanu faktycznego sprawy, co oznacza, że już z treści skargi, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że doszło do kwalifikowanego naruszenia prawa (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2013 r., III SK 19/13, LEX nr 1402642 oraz z dnia 3 grudnia 2014 r., III PK 75/14, LEX nr 1621619), które ewidentnie uzasadniały uwzględnienie skargi (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2007 r., III CSK 216/07, LEX nr 560577 oraz z dnia 20 marca 2014 r., I CSK 18/14, LEX nr 1522063). Skarżący nie stawia takich

zarzutów we wniosku, czyli metodycznie i merytorycznie nie wykazuje na takiej podstawie oczywistej zasadności skargi - oczywistej wadliwości stosowania prawa. Mankamentu tego nie zastępują podstawy kasacyjne, gdyż stanowią odrębną część skargi i podlegają rozpoznaniu dopiero po przyjęciu jej do rozpoznania. Oznacza to, że nie zastępują podstawy przedsądu, nawet tej szczególnej z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. ani jej uzasadnienia.

Z tych motywów na mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzeczono jak wyżej. O kosztach orzeczono na podstawie art. 398²¹ w związku z art. 108 § 1 k.p.c.